

**DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT**

Kunnskapsministeren

Stortinget
Karl Johansgate 22
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

23/2161-

26. april 2023

Representantforslag 211 S (2022-2023) om ti grep for å rekruttere og beholde flere lærere og ansatte i skole og barnehage

Jeg viser til brev datert 21. april 2023 fra Stortinget med representantforslag om ti grep for å rekruttere og beholde lærere og ansatte i skole og barnehage. Jeg er bedt om å kommentere med frist 26. april 2023.

Det viktigste for barn og unges læring, mestring og trivsel er at de møter kvalifiserte lærere. Det er av stor betydningen at flere velger dette viktige yrket, både for det enkelte barn, lokalsamfunn og for hele landet, og for at vi skal kunne møte framtidens kompetansebehov. Jeg tar derfor på største alvor at det er en stor nedgang i årets søkertall til lærerutdanningene. Vi må stå sammen om å få bedre kunnskap om hvorfor færre søker seg til lærerutdanningene og vi må stå sammen om å gjøre en innsats for at barn og unge i hele landet møter kvalifiserte lærere hver dag.

Alle forslag er velkomne i arbeidet med å rekruttere og beholde flere lærere og andre ansatte i barnehage og skole, samtidig må vi basere innsatsen på forskning og pågående arbeid. Vi bør ikke hoppe på raske løsninger og forskuttere høringer og annet pågående arbeid nå, men fortsette en varig og samlet innsats for å gjøre det attraktivt å velge læreryrket og for at flere blir i yrket gjennom arbeidslivet.

Regjeringen har i dag en bred tilnærming med flere virkemidler for å rekruttere, utvikle og beholde lærere. Vi har tiltak for å rekruttere til lærerutdanningene og ordninger for å gi de som er ansatt i barnehager og skoler som mangler utdanning, mulighet til å starte på eller fullføre en utdanning. Samtidig er viktigste over tid at barnehager og skoler er gode steder å jobbe. Jeg er derfor opptatt av at ledere og lærere har gode rammer for sin yrkesutøvelse, gjennom for eksempel tillit, mulighet for faglig utvikling og gode rammeplaner, læreplaner og regelverk.

Regjeringen jobber også kontinuerlig med å videreutvikle lærerutdanningene, både kvaliteten på utdanningene og med å gjøre dem mer fleksible. Departementet har akkurat sendt ut en høring om forenkling av rammeplanene i lærerutdanningene og vi arbeider med en stortingsmelding om profesjonsutdanningene.

Før jeg uttaler meg mer konkret på forslagene til representantene, vil jeg kommentere noe av det som trekkes fram i bakgrunnen. Selv om jeg tar dagens situasjon alvorlig, både med nedgangen i søkningen til lærerutdanningene og at det er regioner som opplever vedvarende utfordringer med å rekruttere lærere til barnehage og skole, vil jeg oppfordre til varsomhet med hvordan vi omtaler lærermangelen og hvordan vi bruker statistikkildene som belyser ulike sider ved lærersituasjonen i barnehager og skoler.

Det finnes flere kilder til statistikk om ansatte i barnehage. Tallene som representantene viser til gjelder antallet ansatte, noe som innebærer at ansatte som jobber deltid gis like stor vekt som ansatte i full stilling. Hvis man tar utgangspunkt i årsverk i barnehagene, blir andelen ansatte med relevant utdanning en god del høyere. I Utdanningsdirektoratets BASIL-statistikk utgjorde andelen årsverk med barnehagelærerutdanning eller utdanning som barne- og ungdomsarbeider i ordinære barnehager 66 prosent i 2022. Blant gruppen med øvrige ansatte inngår det også ansatte som har andre utdanninger som er relevant for barnehagen.

Ifølge Utdanningsdirektoratets GSI-tall er det nærmere 96 prosent av de planlagte årsverkene per 1. oktober i grunnskolen som oppfyller kompetansekravene for tilsetting i undervisningsstilling. Det er imidlertid variasjoner mellom fylkene. I statistikken til SSB, som representantene referer til, er det 17 prosent av undervisningspersonalet som ikke har lærerutdanning blant de som underviser på tidspunktet for SSBs datainnhenting. Mange av disse har en annen pedagogisk utdanning eller annen høyere utdanning. Det er flere årsaker til at det er forskjell mellom lærerstatistikkene og vi må være bevisste på hvordan vi bruker denne kunnskapen.

Jeg vil også nyansere om omfanget av lærerutdannede som ikke jobber i skolesektoren. SSB viser at av de totalt 180 456 sysselsatte med lærerutdanning i Norge, jobber nær 4 av 5 lærerutdannede i barnehage- og skolesektoren eller i andre sektorer der lærerutdanningen er direkte relevant (2022). Dette varierer etter hvilken lærerutdanning de har, og det er lavest andel blant de som har fag- og yrkeslærerutdanning og praktisk -pedagogisk utdanning. Disse lærerutdanningene krever en utdanning eller kvalifikasjon i tillegg som gjerne er rettet mot andre yrker og næringer enn undervisning. Dette kan være med å forklare at lærerutdannede ikke jobber i barnehage- og skolesektoren. Jeg vil uansett jobbe for at de som har en lærerutdanning jobber i barnehager og skoler.

I det følgende vil jeg kommentere hvert av forslagene fra representantene. Jeg har innhentet innspill fra forsknings- og høyere utdanningsministeren. Flere av forslagene til representantene går inn på forhold som partene forhandler om, og jeg vil være tilbakeholden med å kommentere disse. Dette gjelder blant annet forslag 4 der Stortinget ber regjeringen styrke kontaktlærerressursen og forslag 8 der Stortinget ber regjeringen om å ta initiativ til et prosjekt for hele, faste stillinger i skoler og barnehager sammen med partene i arbeidslivet.

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen i dialog med arbeidslivets parter forskriftsfeste ordningen med veiledning for nyansatte lærere i barnehage og på alle trinn i grunnskole og videregående skole innen utgangen av våren 2024.

Kommentar:

Det har vært nedsatt en arbeidsgruppe med partene for å vurdere og foreslå endringer i dokumentet *Prinsipper og forpliktelser for veiledning av nyutdannede nytilsatte lærere*, og om det er andre tiltak som bør settes i verk som en del av de nasjonale rammene for veiledning av nyutdannede, nytilsatte lærere i barnehage og skole. NOU 2022: 13 *Med videre betydning* som nettopp har vært på høring, foreslår å innføre et introduksjonsår for nyutdannede lærere. Jeg vil ha dialog med partene om videre oppfølging av veiledning av nyutdannede, nytilsatte lærere i lys av forslaget om introduksjonsår i NOUen og høringen av denne.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen lage en oppgavedelingsveileder for skolen, slik at man tydeliggjør de ulike yrkesgruppenes ansvarsområder i skolen, i samarbeid med de relevante partene i skolen.

Kommentar:

Departementet er i gang med å vurdere hvordan vi kan styrke laget rundt barna og elevene tråd med Hurdalsplattformen og anmodningsvedtaket fra Stortinget om en strategi for å styrke laget rundt. I dette arbeidet vil vi sammen med partene vurdere aktuelle tiltak for å styrke laget rundt barn og elever, herunder hvordan vi kan bidra til å øke kunnskapen om ulike yrkesgruppers roller og ansvar og hva de kan bidra med i arbeidet med å gi alle barn og elever et godt pedagogisk tilbud, der de trives, mestrer og lærer. I dette arbeidet mener jeg det blir viktig å ivareta kommunenes fleksibilitet og handlingsrom, slik at tilbudet kan tilpasses lokale variasjoner og behov.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen gjennomføre målrettede tiltak for å rekruttere flere gutter til lærerutdanningene, herunder særlig minoritetsspråklige gutter, eksempelvis pilotering av rollemodellordninger og hospiteringsordninger som lar gutter i skolen bli kjent med yrkene. Tiltakene må følges opp med forskning og evaluering.

Kommentar:

Som nevnt innledningsvis har regjeringen en bred tilnærming for å bidra til at barn og unge i hele landet møter kvalifiserte lærere hver dag. Arbeidet innebærer flere virkemidler som hver for seg og sammen skal bidra til å gjøre det attraktivt å velge læreryrket og til at flere blir i yrket. Regjeringen finansierer blant annet et nasjonalt rekrutteringsprosjekt som skal bidra til å bedre rekrutteringen til lærerutdanning og læreryrket, styrke en mangfoldig rekruttering og bidra til en positiv omtale av læreryrket. Ett av tiltakene er å kurse mannlige lærerstudenter til å være rollemodeller i møte med mulige søkere til lærerutdanningene, blant annet gjennom skolebesøk. Prosjektet har en kunnskapsbasert tilnærming og i 2022 innhentet prosjektet kunnskap om læreryrkets status og om rekruttering til lærerutdanning. I tillegg arbeider

prosjektet med informasjonsvirksomhet i sosiale medier og riksdekkende medier. Rekrutteringsprosjektet koordineres av Høgskulen på Vestlandet, som involverer andre universiteter og høyskoler, Utdanningsforbundet, Pedagogstudentene og KS. Prosjektet har mottatt årlige tildelinger på 5–6 millioner kroner, og har mottatt totalt 22 mill. kroner siden 2019. Kunnskapsdepartementet vil i dialog med prosjektledelsen diskutere hvordan det nasjonale rekrutteringsprosjektet kan videreutvikles.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen styrke kontaktlærerressursen for å gi lærere tid til kontaktlæreropp-gaven i tillegg til sine andre undervisningsoppgaver.

Kommentar:

Kontaktlærerressursen en del av arbeidstidsavtalen for lærere. Den inngår i forhandlingene mellom partene i skolesektoren.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen utvide ordningen med rekrutteringsstipend for å kvalifisere søkere til undervisningsstillinger og ordningen med utdanningsstipend for allerede ansatte, gjennom PPU, PPU-Y eller yrkesfaglærerutdanning, til også å gjelde for grunnskolelærerutdanning for 1.–7. trinn og grunnskolelærerutdanning for 5.–10. trinn.

Kommentar:

I dagens ordning med utdannings- og rekrutteringsstipend kan skoleeiere søke om utdanningsstipend for ansatte slik at de kan ta PPU, PPU-Y, yrkesfaglærerutdanning og for lærere som skal fullføre tidligere påbegynt lærerutdanning. Skoleeier kan også søke om rekrutteringsstipend til personer som ikke er ansatt i skolen, men som de ønsker å rekruttere. De siste årene har det vært nok midler i ordningen til å innvilge alle søknadene om utdannings- og rekrutteringsstipend. Jeg vil vurdere om disse tiltakene bør styrkes eller tilpasses bedre mot regioner eller lærerutdanninger som har særskilte rekrutteringsutfordringer, se kommentar på forslag 6 og 7.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen sammen med utdanningsinstitusjonene og lærerorganisasjonene utrede og komme tilbake med en plan for å øke opptaket til lærerutdanningene, inkludert å legge bedre til rette for å tilby lærerutdanninger utenfor studiestedene for ansatte og søkere som vil kvalifisere seg.

Kommentar:

Regjeringen har allerede endret karakterkravet til lærerutdanningene som gjør at flere kan komme inn på utdanningene, og vi følger nå opp høringen av NOU 2022:17 *Veier inn – ny modell for opptak til universiteter og høyskoler*. Vi har flere innsatser for å rekruttere til lærerutdanning og læreryrket, blant annet ordninger for sletting av studielån, forsøksordningen for ferdigstilling av påbegynt lærerutdanning, arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning og utdannings- og rekrutteringsstipend. Kunnskapsdepartementet finansierer også et nasjonalt rekrutteringsprosjekt som skal bidra til bedre rekruttering til lærerutdanning og læreryrket, se svar på forslag 3.

Dagens søkertall til lærerutdanningene tyder på at den nasjonale, regionale og lokale innsatsen for å rekruttere, utvikle og beholde lærere må forsterkes. Jeg vil gå gjennom hvilke nasjonale tiltak vi kan styrke og vurdere om vi skal tilpasse tiltakene bedre mot regioner og lærerutdanninger som har særskilte rekrutteringsutfordringer. Arbeidet med å rekruttere og beholde lærere er allerede sentralt i dialogen med partene og andre aktører, blant annet i Nasjonalt forum for lærerutdanning og profesjonsutvikling og Nasjonalt forum for barnehagekvalitet. Jeg vil fortsette å forsterke det gode samarbeidet jeg har med partene. Ministeren for forskning og høyere utdanning og jeg har invitert de mest sentrale aktørene til et møte 15. mai, der vi skal diskutere rekrutteringssituasjonen og mulige årsaker til at færre søker seg til lærerutdanningene, men viktigst, hva vi sammen kan gjøre for å få flere lærere over hele landet, både på kort og lang sikt.

Regjeringen har prioritert om lag 150 mill. kroner i statsbudsjettet for 2023 til fleksibel og desentralisert utdanning. Lærerutdanningene er blant fagområdene som Kunnskapsdepartementet har prioritert særskilt. Midlene har blant annet bidratt til at Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet har etablert grunnskolelærerutdanning på Finnsnes. Jeg vil trekke frem at dette studietilbudet i Midt-Troms hadde gode søkertall.

Regjeringen har satt i gang et arbeid for å gjøre styringen av lærerutdanningene mer overordnet. Formålet med å redusere rammeplanstyringen er både å styre mer i det store og mindre i det små, og at de som tilbyr og samarbeider om lærerutdanning skal få større frihet og fleksibilitet til å videreutvikle utdanningene. Kunnskapsdepartementet har nedsatt et hurtigarbeidende rammeplanutvalg som har foreslått forenklinger i forskrifter om rammeplaner for lærerutdanningene. Utvalgets forslag er sendt på høring, og endringer skal etter planen fastsettes i løpet av sommeren. Det er også planlagt for en fase 2 for arbeidet. I denne fasen vil departementet få utredet hva det vil si å styre lærerutdanningene mer overordnet.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen etablere en ny ordning for at personer som dropper ut av de femårige grunnskolelærerutdanningene og lektorutdanningen kan kvalifisere seg for ansettelse i skolen, når nåværende ordning går ut i 2025.

Kommentar:

Studenter som av ulike årsaker har droppet ut av femårig grunnskolelærerutdanning, har anledning til å ta kontakt med universitet eller høyskole for informasjon om hvordan de kan fullføre utdanningen sin. Det nåværende forsøket for ferdigstilling av påbegynt lærerutdanning for de som har avlagt mesteparten av en fireårig lærerutdanning, gjør at flere kan fullføre en fireårig GLU 1-7 eller GLU 5-10. Institusjonene som deltar i forsøket skal dele sine erfaringer med andre institusjoner som ønsker å gå inn i forsøket.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen ta initiativ til et prosjekt for hele, faste stillinger i skoler og barnehager sammen med partene i arbeidslivet.

Kommentar:

Tall fra SSB viser at andelen lærere i heltidsstillinger har økt siden 2015, både for lærere i grunnskolen og i videregående opplæring. I 2015 hadde 69 prosent av grunnskolelærere heltidsstillinger, mens tilsvarende andel i 2021 var på 72,7. Tilsvarende tall for lærere i videregående opplæring var 71,6 prosent i 2015 og 73,9 i 2021. Regjeringen har tett dialog med partene om tiltak for å styrke lærerprofesjonen og øke andelen kvalifiserte lærere i barnehage og skole.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen i samarbeid med partene i arbeidslivet legge til rette for ordninger med faste ansatte for å dekke vikarbehov i skole og barnehage, både med kvalifisert personell til pedagogstillinger og annet personell til andre stillinger, og komme tilbake til Stortinget med en plan for dette.

Kommentar:

I forslaget til ny opplæringslov som er lagt fram for Stortinget, har regjeringen foreslått en bestemmelse om at kommunen og fylkeskommunen skal sørge for at skolene har tilgang på vikarer ved vanlig fravær og forventet fravær (§17-7). I omtalen av forslaget har vi også lagt vekt på at dette betyr at kommunen må vurdere hva som er sannsynlig framtidig fravær virksomheten, og legge til rette for at dekke dette fraværet med kvalifiserte vikarer så langt det er mulig. Det er imidlertid store forskjeller i størrelse på både kommuner, fylkeskommuner og skoler, og regjeringen mener det bør være opp til den enkelte kommune, fylkeskommune og skole å etablere ordninger som møter deres konkrete behov, f.eks. gjennom egne stillinger, prosentdeler av stillinger, vikarpooler eller lignende. KS har 26. april behandlet en plan med tiltak for å rekruttere, utvikle og beholde kvalifiserte lærere, der de blant annet omtaler deling av kunnskap om gode modeller for å redusere omfanget av ukvalifiserte ansatte som vikarer. Regjeringen vil ha dialog med partene om behov for samarbeid om dette.

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen igangsette kunnskapsinnhenting som inkluderer:

- 1. en utredning av årsaker til at lærerutdannede, med et særlig fokus på nyutdannede lærere, forlater læreryrket.*
- 2. en risikoanalyse av lærermangelen, som vurderer konsekvenser av den omfattende bruken av ansatte i undervisningsstilling uten lærerutdanning og bruken av ufaglærte i barnehagen.*
- 3. en utredning av lærernes fysiske og psykososiale arbeidsforhold og arbeidsbelastning i skoleverket.*

Basert på resultatene av kunnskapsinnhentingene bes regjeringen legge fram tiltak for å holde på lærerne i skoleverket, forbedre lærernes arbeidshverdag og styrke hele laget i skolen med relevant kompetanse.

Kommentar:

Jeg er enig med forslagsstillerne i at tiltak for å rekruttere, utvikle og beholde lærere og andre ansatte som inngår i laget rundt barnet og eleven, må basere seg på et solid og oppdatert kunnskapsgrunnlag. Vi har noe kunnskap om dette allerede, og det er pågående kunnskapsinnhenting på områdene som representantene fremhever i sitt forslag.

Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet og Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse vurderer kontinuerlig hvilke områder det er behov for mer kunnskap om og gir oppdrag til relevante aktører. Som vist i kommentaren til forslag 3 har det nasjonale rekrutteringsprosjektet en kunnskapsbasert tilnærming til sitt arbeid og ett av tiltakene er å innhente relevant kunnskap. I tillegg har KS, utdanningsinstitusjoner, lærerorganisasjoner og andre aktører egne forsknings- og utviklingsarbeid som er relevant for arbeidet med å rekruttere og beholde lærere.

Jeg er opptatt av å jobbe kunnskapsbasert og prioritere tiltak som man vet har effekt. Jeg vil derfor vurdere om dagens kunnskapsgrunnlag og pågående kunnskapsinnhenting dekker områdene som representantene framhever og vurdere om det er andre områder det er behov for ytterligere kunnskap om i arbeidet med å rekruttere, utvikle og beholde lærere og andre ansatte i barnehage og skole. Dette vil sammen med annen kunnskap være grunnlag for videre utvikling av dagens arbeid.

Med hilsen

Tonje Brenna

Dokumentet er godkjent elektronisk og påført statsrådets signatur